

Проблеми національної економіки

УДК 338.27

Белялов Талят Енверович

доктор економічних наук, доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

Bielialov Taliat

Doctor of Economics, Associate Professor

Kyiv National University of Technologies and Design

Кохно В'ячеслав Сергійович

аспірант

Київського національного університету технологій та дизайну

Kokhno Viacheslav

Postgraduate of the

Kyiv National University of Technologies and Design

ПІДПРИЄМНИЦТВО В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ENTREPRENEURSHIP IN THE CONDITIONS OF THE DIGITAL ECONOMY

***Анотація.** Вступ. На сьогоднішній день цифровізація є головним напрямком трансформації української економіки. Дана концепція передбачає здійснення заходів щодо впровадження відповідних стимулів для цифровізації економіки, суспільної та соціальної сфер, усвідомлення наявних викликів та інструментів розвитку цифрових інфраструктур, здобуття громадянами цифрових компетенцій, а також визначає критичні сфери та проекти цифровізації, стимулювання внутрішнього ринку виробництва, використання та споживання цифрових технологій.*

Цифрова економіка застерігає цифрове перетворення всіх сфер життєдіяльності, надаючи їм значний економічний і соціальний ефекти,

що, своєю чергою, відкриває нові можливості для розвитку підприємництва. Швидкий розвиток цифрових технологій, їх проникнення в традиційний бізнес, поява нових видів цифрових продуктів і послуг, масове використання онлайн-каналів призводять до перебудови бізнес-процесів, трансформації бізнес-моделей, систем управління підприємством та змін у поведінці споживачів.

Мета. Розкрити сутність цифрової економіки в Україні та визначити особливості підприємницької діяльності в умовах її подальшого розвитку.

Результати. У науковій статті було розкрито сутність поняття «цифрова економіка». Розглянуто удосконалення системи управління в умовах цифровізації, у якому є вибір критеріїв її результативності, яка визначається через очікуваний комплексний ефект від цифровізації..

Запропоновано впровадити удосконалення інформаційного забезпечення системи управління підприємства для суттєвого розширення інструментарію всіх управлінських функцій інформаційної спрямованості та об'єктивним процесом, які відповідають на постійні зміни й ускладнення зовнішніх і внутрішніх умов функціонування підприємства.

Перспективи. Для успішного розвитку цифрової економіки в Україні необхідно створити діючу інфраструктуру для співіснування державних органів із суспільством та бізнесом для роботи різноманітних соціально-економічних процесів; розробити сприятливі умови для цифрової трансформації виробництва та впровадження цифрових інновацій у підприємництво.

Ключові слова: цифрова економіка, системні трансформації, тенденції, підприємництво.

Summary. *Introduction.* Today, digitization is the main direction of the transformation of the Ukrainian economy. This concept provides for the

implementation of measures to implement appropriate incentives for the digitalization of the economy, public and social spheres, awareness of existing challenges and tools for the development of digital infrastructures, acquisition of digital competences by citizens, and also defines critical areas and projects of digitalization, stimulation of the domestic market for the production, use and consumption of digital technologies.

The digital economy warns of the digital transformation of all spheres of life, giving them significant economic and social effects, which, in turn, opens up new opportunities for the development of entrepreneurship. The rapid development of digital technologies, their penetration into traditional business, the emergence of new types of digital products and services, and the massive use of online channels lead to the restructuring of business processes, the transformation of business models, marketing management systems, and changes in consumer behavior.

Purpose. To reveal the essence of the digital economy in Ukraine and to determine the peculiarities of entrepreneurial activity in terms of its further development.

Results. The essence of the concept of "digital economy" was revealed in the scientific article. The improvement of the management system in the conditions of digitalization is considered, in which there is a choice of criteria for its effectiveness, which is determined due to the expected complex effect of digitalization.

It is proposed to implement the improvement of the information support of the enterprise's management system to significantly expand the toolkit of all information-oriented management functions and an objective process that respond to constant changes and complications in the external and internal conditions of the enterprise's functioning.

Discussion. For the successful development of the digital economy in Ukraine, it is necessary to create an operational infrastructure for the

coexistence of state bodies with society and business for the operation of various socio-economic processes; to develop favorable conditions for the digital transformation of production and the introduction of digital innovations in entrepreneurship.

Key words: *digital economy, system transformations, trends, entrepreneurship.*

Постановка проблеми. В умовах сьогодення українські підприємства змушені працювати в умовах військового стану, посиленого тиску з боку національних та іноземних конкурентів, споживчих союзів, урядових розпоряджень. Все це змушує запроваджувати в діяльності підприємств нові методи управління виробництвом, нові інформаційні системи, розробляти більш пристосовану до зовнішніх умов організаційну роботу, вдосконалювати техніку та технологію, підвищувати якість товарів, робіт, послуг та підвищувати ефективність організації праці у всіх підрозділах.

Отже, трендами сьогодення є глобальна інформатизація, цифровізація, діджиталізація тощо. У той час, коли Інтернет та цифрові технології змінюють наш світ, Європа підготовлена до цифрової ери, та є одним з шести політичних пріоритетів Європейської Комісії, спрямованих на розширення можливостей людей за допомогою технологій нового покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку цифрової економіки є дуже актуальною у всьому світі та перебуває в центрі уваги низки визнаних науковців. Теоретичні становлення та функціонування цифрової економіки досліджують в своїх роботах Айзексон В. [1], Саух І. В. [17], Шиманська В. В. [17], Момонт Т. В. [17], Кулинич М. Б. [10], Голобородько О. П. [4], Гройсман В. Б. [4], Криворучко О. С. [9], Щербатенко О. В. [16], Апалькова В. В. [2], Малюта Л. Я. [11],

Пивоваров Ю.А. [14] та ін. Проблему розвитку підприємництва в умовах цифрової економіки у наукових працях розкривають Дятлова В.В. [5], Вознюк С.В. [5], Валага Л.Ю. [3], Нагорна О.О. [12], Огородня Д. В. [6]. та ін.

Метою статті є розкриття сутності цифрової економіки в Україні та визначення особливостей підприємницької діяльності в умовах її подальшого розвитку.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що провадять свої науково-практичні дослідження у напрямках тенденцій розвитку підприємництва в умовах цифрової економіки.

Виклад основного матеріалу. Масштабні технологічні зміни, що значно розширюють продуктивні можливості людства, призводять також до перетворень в структурі економічних відносин, а значить, і до появи нових наукових категорій.

Погляд на цифрову економіку з позицій історичного минулого дозволяє побачити вірогідні особливості, які, як правило, вислизують від уваги тих, хто сьогодні пише про неї, виходячи лише з сучасного досвіду і контексту.

Цифровізація — це один із головних факторів зростання світової економіки в найближчі роки. Крім прямого підвищення продуктивності, яке отримують компанії від цифрових технологій, є ланцюг непрямих переваг цифровізації, як-от економія часу, створення нового попиту на нові товари й послуги, нова якість та цінність тощо [19].

Основними напрямками розвитку цифрових технологій є цифрові тренди, ключові з яких вже розвинені в нашій країні [19]:

- дані, які стають головним джерелом конкурентоспроможності;
- розвиток сфери Інтернету речей (Internet of things, IoT);
- цифрові трансформації як окремих бізнесів, так і цілих секторів;

- економіка спільного користування (sharing economy);
- віртуалізація фізичних інфраструктурних ІТ-систем;
- штучний інтелект (ШІ, з англ. artificial intelligence, або AI);
- цифрові платформи.

Визначимо основні визначення поняття «цифрова економіка», які наведені в науковій літературі, та зазначені у таблиці 1.

Таблиця 1

Варіанти визначення поняття «Цифрова економіка»

Визначення	Автори
1	2
Цифрова економіка - це економіка, що заснована на цифрових комп'ютерних технологіях.	Дон Трапскот [22]
Цифрова економіка - економіка що застосовує цифрові технології та є найважливішим двигуном впровадження інновацій і забезпечення конкуренто-спроможності та ефективного розвитку.	В.В. Альпакова [2]
Цифрова економіка - процес еволюції економічних, соціальних, виробничих, техніко-технологічних, організаційних, управлінських та інших суспільних відносин і зміни суб'єктно-об'єктної орієнтованості, що пов'язана з розвитком цифрових технологій.	М.В. Руденко [16]
Цифрова економіка – це будь-яка діяльність, пов'язана з інформаційними технологіями.	Ю.А. Пивоваров [15]
Цифрова економіка – це економіка віртуальних світів, тобто її головний простір – це мережа Інтернет.	О.В. Щербатенко [20]
Цифрова економіка – це штучний інтелект, роботизація, електронні гроші, промислова біологія, обробка великих масивів даних, безпілотний транспорт.	В.С. Михайлов [13]

Джерело: побудовано автором на основі [2; 13; 15; 16; 20; 22]

Слід зазначити, що серед науковців і практиків не існує єдиного підходу до визначення поняття цифрової економіки. У класичному розумінні «цифрова економіка» – це будь-яка діяльність, пов'язана з інформаційними технологіями [16].

Тож цифрова економіка є сучасним трендом, який приведе до суттєвої зміни професійно-управлінської структури в суспільстві.

Цифрові технології змінюють наше майбутнє. Цифрова стратегія спрямована на те, щоб ця трансформація працювала на користь підприємств.

Одна з важливих особливостей визначення поняття «цифрової економіки» стосується встановлення меж. Більшість науковців -визнає, що немає жорсткої межі, яка дозволила б суворо відокремити всю господарську діяльність підприємства всередині або поза межами цифрової економіки.

Виникнення великої кількості нових категорій, які відображають вплив інформації на економічні процеси, потребувало систематизації термінологічної бази економічної теорії та призвело до появи нових понять. З'явилася певна кількість категорій, які описують економічні відносини, пов'язані з виробництвом і використання інформації, розвитком і проникненням технології – інформаційна економіка, економіка знань, Інтернет-економіка, інноваційна економіка тощо [21].

Трансформація форм розвитку економіки пов'язується з виникненням так званої нематеріальної сфери виробництва. Відомо що в нашу епоху відбувається глибока зміна співвідношення між матеріальними і нематеріальними відносинами, разом із зростанням нематеріального виробництва посилюється роль нематеріальних категорій і понять.

Удосконалення системи управління в умовах цифровізації є вибір критеріїв її результативності, яка визначається через очікуваний комплексний ефект від цифровізації. Зокрема, очікується зростання продуктивності праці, скорочення операційних витрат, зростання прибутку як наслідок формування ефективності системи управління у процесі цифровізації підприємства. Удосконалення інформаційного забезпечення системи управління підприємства зобов'язує суттєвого розширення інструментарію всіх управлінських функцій інформаційної спрямованості та є об'єктивним процесом, який відповідає на постійні зміни й ускладнення зовнішніх і внутрішніх умов функціонування підприємства.

Таким чином, удосконалення системи управління підприємством, зокрема шляхом впровадження інноваційних інформаційних технологій, здійснення релевантних організаційних змін, реалізації інноваційних методів управління в умовах цифрової економіки, розвитку корпоративної культури, імплементації цифрової стратегії у загальну стратегію підприємства, навчання персоналу цифровій грамотності – переліку розглянутих у роботі дескрипторів системи управління підприємством, само по собі не гарантує досягнення очікуваних результатів цифрової трансформації [7].

Система управління попри оснащення працівників підприємства інноваційними технологіями й розвитку сильної цифрової культури створює передумови не тільки для продуктивнішої роботи, але і для розвитку організаційного мислення працювати «розумніше», а не «старанніше» - результати є безумовними, про що свідчить досвід успішних компаній. Значно полегшити компанії її шлях цифрової трансформації можливо за рахунок застосування такого методичного інструментарію стратегічного планування як розроблення дорожньої карти [5].

Зміна характеру зайнятості підвищує важливість розробки стратегічного підходу до управління трудовими ресурсами майбутнього. Розвиток цифрових технологій, роботизації та автоматизації мають стати базою для прогнозування розвитку поділу праці і трансформації професій, змісту праці. Це, своєю чергою, є основою для прогнозування розвитку ринку праці і зайнятості населення, звідси випливають вимоги до утворення та формування компетенцій.

Будь-яке прогнозування, або моделювання майбутнього у розвитку цифрової економіки супроводжується ризиком помилкових висновків. Майбутнє створює варіанти та може розвиватися за будь-яким сценарієм. Унаслідок того, що суспільство перебуває на порозі якісного перелому, то простою пролонгацією існуючих трендів неможливо відповісти на питання,

яким буде світ роботи майбутнього. Тому варто окреслити певні обмеження, що впливають на точність прогнозування майбутнього цифрового простору зайнятості:

- життєвий цикл професій скорочується. Тому більш підходящим видається не прогнозування конкретних професій, а формування набору навичок, освоєння яких дасть змогу працівникам пристосуватись в тій чи іншій діяльності майбутнього, будучи готовими до подальшого перенавчання;

- складність і поляризація сучасного світу стрімко зростає. У будь-якому суспільстві є люди, не знайомі навіть з самими елементарними технологіями, а також є такі, хто в повсякденному житті використовує найрозвинутіші сучасні технології. Отже прогнозувати навички, необхідні всім жителям країни – нездійсненна задача. Тому для аналізу більш продуктивним є звуження фокусу та використання секторального підходу з метою побачити еволюцію навичок у різних галузях: у промисловості, сфері послуг і економіці знань тощо;

- вимога пожиттєвої освіти суперечить зниженню здатності людини до навчання з віком. При цьому сфера освіти та підготовки кадрів є однією з найбільш консервативних, в яких програми підготовки не змінюються десятиліттями.

Економічний ефект цифровізації підприємництва може мати різносторонній характер:

- цифровізація технологічних процесів, способів організації виробництва;

- цифровізація засобів праці з кращими якісними характеристиками. Дослідження показує, що цифровізація майже не торкається української промисловості, яка демонструє тенденцію до стрімкого скорочення темпів свого розвитку. Для України критичною проблемою є технологічне відставання та консервування цієї відсталості.

Україна не лише не спромоглася на технологічний прорив, але й втратила досягнуті позиції.

Якщо розглядати цифровізацію економіки України як функціональне явище, то можна виокремити фактори що є перепорою процесу цифрової економіки, а також можливості й загрози для її розвитку. В Україні також досить широкий доступ населення до мережі Інтернет, що є гарною передумовою для широкомасштабного впровадження цифрових технологій. Щоправда швидкість інтернету відрізняється у різних населених пунктах України, зокрема у сільській місцевості та районах. Тож на Рис.1 можна розглянути фактори, що є перепорою на шляху до цифрової трансформації.

Рис. 1. Фактори, що є перепорою на шляху до цифрової трансформації

Джерело: авторська розробка

Розглянувши фактори, які є перепорою до цифрової трансформації, необхідно побудувати принципи напрямку розвитку підприємництва цифрової економіки

Цифрова економіка потребує нових форм партнерства і співробітництва різних сфер економіки та суспільства. Так, сформульовано основні принципи цифрової економіки. Дотримання цих принципів є визначальним для створення, реалізації та користування перевагами, що надають цифрові технології.

Рис. 2. Принципи напрямку розвитку підприємництва цифрової економіки

Джерело: авторська розробка

Основними завданнями підприємництва на шляху до цифрової економіки є корегування вад ринкових механізмів, подолання інституційних та законодавчих бар'єрів, започаткування проектів цифрових трансформацій національного рівня та залучення відповідних інвестицій,

стимулювання розвитку цифрових інфраструктур, формування потреб у використанні цифрових технологій громадянами та розвитку відповідних цифрових компетенцій, створення відповідних стимулів та мотивацій для підтримки цифрового підприємництва та цифрової економіки.

Для максимально швидкого розвитку цифрової економіки в Україні необхідно акцентувати увагу на таких ключових напрямках, як:

- транспорт;
- енергетика;
- телекомунікації;
- обробка даних;
- надання державних послуг.

Такий підхід дозволить побудувати єдиний цифровий простір, який об'єднає всі галузі і сектори економіки. Умовно всі ці напрямки можна об'єднати в дві екосистеми: сервіс для споживачів і сервіс для виробників, технологічний фундамент яких становить контактне ядро.

Для того щоб отримувати дохід в умовах цифрової економіки в Україні недостатньо бути власником, необхідно або мати владні повноваження, або обслуговувати владу. Ця влада може бути заснована на ринковій монополії в її різних видах, адміністративної влади, грошової влади, доступі до джерел політичної та правоохоронної влади, на кримінальній влади тощо. Саме наявність економічної влади є в Україні в умовах цифрової економіки головною конкурентною перевагою, яка дозволяє отримувати статусну ренту і робить можливим необхідний для цього примус. Інвестиції у владу спочатку мають суттєві "природні" переваги перед інвестиціями в інновації. На відміну від останніх, які дають ефект у тривалому часовому діапазоні і пов'язані з невизначеністю та ризиками, інвестиції, тощо [7].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Результати дослідження свідчать, що основні перешкоди на шляху розвитку цифрових

перетворень пов'язані з відсутністю стандартів щодо застосування цифрових технологій. В ході дослідження запропоновано ключові напрямки, для максимально швидкого розвитку цифрової економіки в Україні.

На сьогоднішній день цифрова економіка є ефективною основою для розвитку економіки, бізнесу, державного управління та всього суспільства. Для успішного розвитку цифрової економіки в Україні необхідно створити діючу інфраструктуру для співіснування державних органів із суспільством та бізнесом для роботи різноманітних соціально-економічних процесів; розробити сприятливі умови для цифрової трансформації виробництва та впровадження цифрових інновацій у підприємництво.

Перспективою подальших досліджень у цьому напрямку є впровадження удосконалення інформаційного забезпечення системи управління підприємства для суттєвого розширення інструментарію всіх управлінських функцій інформаційної спрямованості та об'єктивним процесом, які відповідають на постійні зміни й ускладнення зовнішніх і внутрішніх умов функціонування підприємства.

Перехід до цифрової економіки є елементом національної безпеки, конкуренції державної економіки в глобальному просторі у довготерміновій перспективі. Але, слід звернути увагу, що ефективність господарювання підприємства в умовах цифрової економіки в цілому залежить від обраного напрямку розвитку. Оскільки розвиток підприємства у відповідь на розвиток зовнішнього конкурентного середовища, це – об'єктивна необхідність.

Література

1. Волтер А. Інноватори: як група хакерів, геніїв та гиків здійснила цифрову революцію. Київ : Видавництво "Наш формат". 2017. 488 с.

2. Апалькова В. В. Концепція розвитку цифрової економіки в Євросоюзі та перспективи України. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. 2015. Вип. 4. С. 9-18.
3. Валага Л. Ю. Ефективність адаптації національної системи технічного регулювання у відповідність до вимог Європейського Союзу. Вісник КНУТД. 2014. №1. С. 235-243.
4. Голобородько О. П., Краус Н. М., Краус К. М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. Ефективна економіка. 2018. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf (дата звернення 20.12.22).
5. Гройсман В.Б. Цифрова економіка здатна стрімко підвищити ВВП. Новини економіки. 8 вересня 2017.
6. Дятлова В. В., Вознюк С. В. Система технічного регулювання в Україні: етапи і механізми трансформації. Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. 2013. № 2 (31). С. 144-148.
7. Карчева Г. Т., Огородня Д. В., Опенько В. А. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. Фінансовий простір. 2017. № 3 (27). С. 13–21.
8. Карчева Г.Т. Використання технології блокчейн як фактор підвищення ефективності фінансової сфери. Банківська справа. 2017. № 2. С. 110-119.
9. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. Економіка. Фінанси. Менеджмент. 2016. № 6. С. 106–107.
10. Криворучко О. С., Краус Н. М. Імперативи формування та доміанти розвитку цифрової економіки у сучасному парадигмальному контексті. Парадигмальні зрушення в економічній теорії XIX ст. : зб. наук. пр. за

- матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф., 2–3 лист. 2017 р. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2017. С. 681–685.
11. Кулинич М. Б. Тенденції становлення цифрової економіки в глобальному економічному просторі. *Modern Economics*. 2019. № 16. С. 57-63. doi: <https://doi.org/10.31521/modecon>
 12. Малюта Л. Я., Дерманська Л. В. Інноваційно-цифрові перспективи розвитку економіки України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. Т. 30 (69). № 2. С. 55–60.
 13. Михайлов В. С. Україна переходить на — цифрову економіку. Що це означає? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2385945-ukraina-perehodit-na-cifrovu-ekonomiku-so-seoznasaе.html> (дата звернення: 19.12.2022).
 14. Нагорна О. О. Система технічного регулювання як складова інноваційного розвитку економіки України. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2014. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3145> (дата звернення: 19.12.2022).
 15. Пивоваров Ю.А. Навіщо Україні цифрова економіка. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/navishcho-ukrajini-tsifrova-ekonomika-1053336.html> (дата звернення: 19.12.2022).
 16. Руденко М.В. Цифровізація економіки: нові можливості та перспективи. *Економіка та держава*. 2018. № 11. С. 61-65.
 17. Саух І. В., Шиманська В. В., Момонт Т. В. Цифрова економіка України: сучасний стан, тенденції, проблеми розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. 2. С. 228–234.
 18. Сомова О. Як змінився рейтинг соціальних мереж в Україні та світі: актуальна статистика після 24 лютого 2022 року. URL: <https://web-promo.ua/ua/blog/kak-izmenilsya-rejting-soczialnyh-setej-v-ukraine-i->

mire-aktualnaya-statistika-posle-24-fevralya-2022-goda/ (дата звернення: 15.12.2022).

19. Соснін О. Цифровізація як етап становлення цифрового суспільства знань. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/tsyfrovizatsiya-yak-etap-stanovlennya-tsyfrovogo-suspilstva-znan/> (дата звернення: 15.12.2022).
20. Щербатенко О.В. Перспективи та перешкоди цифрової економіки в Україні. 29.01.2018. URL: <https://nachasi.com/creative/2018/01/29/what-makes-ukraine-digital/> (дата звернення: 19.12.2022).
21. The Global Competitiveness Report 2016-2017, World Economic Forum. URL: https://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf (дата звернення: 15.12.2022).
22. Tapscott D. The Digital Economy: Promise and Peril in The Age of Networked Intelligence. NY : McGraw-Hill, 1994. 368 p.

References

1. Volter A. Innovatory: yak hrupa khakeriv, heniiv ta gikiv zdiisnyla tsyfrovu revoliutsiiu. Kyiv : Vydavnytstvo "Nash format". 2017. 488 s.
2. Apalkova V. V. Kontsepsiia rozvytku tsyfrovoy ekonomiky v Yevrosoiuzi ta perspektyvy Ukrainy. Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriya: Menedzhment innovatsii. 2015. Vyp. 4. S. 9-18.
3. Valaha L. Yu. Efektyvnist adaptatsii natsionalnoi systemy tekhnichnoho rehuliuвання u vidpovidnist do vymoh Yevropeiskoho Soiuzu. Visnyk KNUTD. 2014. №1. S. 235-243.
4. Holoborodko O. P., Kraus N. M., Kraus K. M. Tsyfrova ekonomika: trendy ta perspektyvy avanhardnoho kharakteru rozvytku. Efektyvna ekonomika. 2018. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf (Accessed: 12/20/22).

5. Hroisman V.B. Tsyfrova ekonomika zdatna strimko pidvysychy VVP. *Novyny ekonomiky*. 8 veresnia 2017.
6. Diatlova V. V., Vozniuk S. V. Systema tekhnichnoho rehuliuвання v Ukraini: etapy i mekhanizmy transformatsii. *Visnyk Donbaskoi derzhavnoi mashynobudivnoi akademii*. 2013. № 2 (31). S. 144-148.
7. Karcheva H. T., Ohorodnia D. V., Openko V. A. Tsyfrova ekonomika ta yii vplyv na rozvytok natsionalnoi ta mizhnarodnoi ekonomiky. *Finansovy prostir*. 2017. № 3 (27). S. 13–21.
8. Karcheva H.T. Vykorystannia tekhnolohii blokchein yak faktor pidvyschennia efektyvnosti finansovoi sfery. *Bankivska sprava*. 2017. № 2. S. 110-119.
9. Koliadenko S. V. Tsyfrova ekonomika: peredumovy ta etapy stanovlennia v Ukraini i u sviti. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment*. 2016. № 6. S. 106–107.
10. Kryvoruchko O. S., Kraus N. M. Imperatyvy formuvannia ta dominanty rozvytku tsyfrovoy ekonomiky u suchasnomu paradyhmalnomu konteksti. *Paradyhmalni zrushennia v ekonomichnii teorii KhIKh st. : zb. nauk. pr. za materialamy III Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 2–3 lyst. 2017 r. Kyiv : KNU im. T. Shevchenka, 2017. S. 681–685.*
11. Kulynych M. B. Tendentsii stanovlennia tsyfrovoy ekonomiky v hlobalnomu ekonomichnomu prostori. *Modern Economics*. 2019. № 16. S. 57-63. doi: <https://doi.org/10.31521/modecon>
12. Maliuta L. Ya., Dermanska L. V. Innovatsiino-tsyfrovi perspektyvy rozvytku ekonomiky Ukrainy. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Ekonomika i upravlinnia*. 2019. T. 30 (69). № 2. S. 55–60.
13. Mykhailov V. S. Ukraina perekhodyt na — tsyfrovu ekonomiku. Shcho tse oznachaie? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2385945->

- ukraina-perehodit-na-cifrovu-ekonomiku-so-ceoznaciae.html (Accessed: 12/19/22).
14. Nahorna O. O. Systema tekhnichnoho rehuliuвання yak skladova innovatsiinoho rozvytku ekonomiky Ukrainy. Elektronne naukove fakhove vydannia «Efektyvna ekonomika». 2014. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3145> (Accessed: 19/20/22).
 15. Pyvovarov Yu.A. Navishcho Ukraini tsyfrova ekonomika. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/navishcho-ukrajini-tsifrova-ekonomika-1053336.html> (Accessed: 19/20/22).
 16. Rudenko M.V. Tsyfrovizatsiia ekonomiky: novi mozhlyvosti ta perspektyvy. Ekonomika ta derzhava. 2018. № 11. S. 61-65.
 17. Saukh I. V., Shymanska V. V., Momont T. V. Tsyfrova ekonomika Ukrainy: suchasnyi stan, tendentsii, problemy rozvytku. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. 2019. 2. S. 228–234.
 18. Somova O. Yak zminyvsia reitynh sotsialnykh merezh v Ukraini ta sviti: aktualna statystyka pislia 24 liutoho 2022 roku. URL: <https://web-promo.ua/ua/blog/kak-izmenilsya-rejting-soczialnyh-setej-v-ukraine-i-mire-aktualnaya-statistika-posle-24-fevralya-2022-goda/> (Accessed: 15/20/22).
 19. Sosnin O. Tsyfrovizatsiia yak etap stanovlennia tsyfrovoho suspilstva znan. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/tsyfrovizatsiya-yak-etap-stanovlennya-tyfrovogo-suspilstva-znan/> (Accessed: 15/20/22).
 20. Shcherbatenko O.V. Perspektyvy ta pereshkody tsyfrovoi ekonomiky v Ukraini. 29.01.2018. URL: <https://nachasi.com/creative/2018/01/29/what-makes-ukraine-digital/> (Accessed: 19/20/22).
 21. The Global Competitiveness Report 2016-2017, World Economic Forum. URL: https://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf (Accessed: 15/20/22).

22. Tapscott D. The Digital Economy: Promise and Peril in The Age of NetworkedIntelligence. NY : McGraw-Hill, 1994. 368 p.